

A Biblia

az európai kultúrában

2015. MÁRCIUS 9.

JÓZSUÉ KÖNYVE

Előadó: **Dr. Tonhaizer Tibor** főiskolai tanár

1. A könyv címe és szerzője:

A héber szövegben a könyv címe a Jehosua feliratot viseli, mely természetesen egy személynév. Annak a személynek a neve, aki Mózes halála után vette át a zsidó nép vezetését és vezette be Izrael népét a megígért földre, Kánaánba.

Amennyiben lefordítjuk ennek a vezetőnek a nevét, Jehosua – „Jahve megment”, illetve „Jahve az üdvösség”, nagyon találó ez a megnevezés a történelmi szituációra nézve. Másrészt viszont ez jellemző is az Ószövetség világára, hiszen a neveknek általában konkrét jelentésük volt.

A könyv szerzőjét a Biblia ugyan nem azonosítja, de nincs okunk kételkedni abban, hogy Józsué írta. A 18-19. századi liberális szemléletű bibliakritika (történetkritikai írásmagyarázat, majd formakritika) persze kétségbe vonta Józsué szerzőségét, miszerint ezt a könyvet a mózesi könyvekhez hasonlóan több szerző munkáiból utólag állították össze. Ezt néhány érv viszont egyértelműen megcáfolja.

- A. A könyv jelentős részét biztosan szemtanú írta, aki maga is jelen volt a feltárt eseményeknél, hiszen ez látható a leírás jellegéből.
- B. Bizonyos belső bizonyítékok korai szerzőt feltételeznek (Pl. Ráháb még élt az írás idején, a kánaáni városokat ősi nevükön említik, Tírusz még nem hódította meg Szidón /i.e. 13. sz./, a filiszteusok még nem fenyegették Izrael nemzetét /inváziójuk i. e. 1200. után történt meg/ stb.)
- C. A Józsué halála utáni részek nyilván kiegészítések, de ez nem csökkenti a könyv ihletettségét, szavahihetőségét és értékét. Feltételezések szerint Eleázár főpap és fia, Fineás végezték el utólag ezt a munkát, amit azonban nehéz bizonyítani.

2. A könyv keletkezésének időpontja:

Amint más könyvekre nézve is igaz, így itt sem találkozhatunk konkrét időpontokkal, hiszen a Biblia bár nagyon sok történelmi eseményt és leírást tartalmaz, alapvetően nem történelemkönyv. A benne foglalt konkrét események alapján viszont elég jól tudunk következtetni a korszakokra. Míg a Tórában a kivonulásról (exodus) olvashatunk, addig Józsué könyve már a honfoglalásról szól.

7. A könyv epilógusa és tanulságai

Józsué könyvének tanúságtétele szerint az idős vezető 110 esztendősen halt meg, és a maga részéről minden feladatot elvégzett, amire megbízást kapott. A könyv – mely összekötő kapocs a honfoglalás és a bírák kora között – Józsué beszédeivel kezdődik és azzal is végződik, egyfajta keretet biztosítva. Józsué, mint vezető áldásos és eredményes életének, valamint Izrael lehetetlennek tűnő vállalkozásának egyetlen titka abban áll, hogy egy sorsdöntő történelmi pillanatban, teljes mértékben Isten ígéreteire mertek hagyatkozni. Ez volt az Ábrahámnak adott prófécia beteljesedésének záloga. Ma is ez minden áldás elnyerésének a feltétele.

ahogyan Sodoma és Gomorra is elpusztult, noha Ábrahám közbenjárására Isten már 10 igaz emberét is megkímélte volna őket. Ámde bibliai kifejezésekkel élve a gonoszság oly mértékben „betelt”, avagy „megsokasodott”, hogy nem volt más lehetőség.

Jerikó bevételét követte a másik nagy település Ai városának elfoglalása, majd az oltárépítés, valamint a törvény felolvasása, az áldás és átok kihirdetése. A déli és az északi hadjáratok végén sikerült elfoglalniuk Hebront (i. e. 1398), tehát a Jordánon való átkeléstől az ország felosztásáig mintegy 7 esztendő telt el.

Józsue emberi nagyságát az is mutatja, hogy ő utolsóként vette át örökségét, nem kért területet, csupán egyetlen várost: Timnath-Szeráh – a megmaradt rész (vö. az ókori uralkodókkal).

Összesen 31 városállamot győztek le a honfoglalók, de nemcsak pusztítottak, hanem építettek is. Ráadásul a korban igen fejlettnak számító, a biztonságos életet segítő törvényeket honosítottak meg abban a térségben, ahol addig a szakrális gyilkosságok és az ököljog elve volt érvényben.

Milyen változásokra, illetve törvényekre gondolhatunk?

1. Herem törvénye: Az elfoglalt területeken tilos volt a zsákmányszerzés, senki nem gazdagodhatott meg a szerzett javakból, ami igen ritka a történelemben. A cél nem a rombolás, a gyilkolás és a zsákmányszerzés volt, hanem az ígélet beteljesítése és egy élhető mintarend, mintatársadalom kialakítása a theokrácia (istenuralom) elve alapján.
2. A területet igazságosan osztották el a törzsek között. Egyedül Lévi törzse nem kapott területet, mert a leviták csak vallási adományokból tarthatták fenn magukat. A terület egészén azonos büntetőjog, polgári jog és vallási törvények érvényesültek. Külső támadás esetén kötelesek voltak katonai segítséget nyújtani egymásnak.
3. Szintén egyedülálló példa, hogy a földet nem tekintették a tulajdonuknak, hiszen az Istené volt. Izrael csupán haszonélvező, de az adás-vétel tilos. Ezt látjuk a szombatévről és a jubileumi évről szóló rendelkezésekben is.
4. A menedékvárosok jogintézménye egy nagyon speciális törvényre az asylum jogra (menedékjog) épült. Ez a vérbosszú megakadályozását szolgálta, amennyiben a vélt vagy valós bűnös elmenekülhetett egy-egy kijelölt helyre. Addig nem volt elítélhető, míg a város vezetői ki nem vizsgálták az ügyét.

A kivonulás idejét a bibliakritika – de a modern történettudomány is – az i. e. 13. századra teszi, főleg arra alapozva, hogy ekkor történik először az Ószövetségen kívüli említés Izrael népéről (Merneptah Izrael stétéléje). A Biblia következetes, belső bizonyítétele alapján azonban ezt az igen közvetett bizonyítékot aligha fogadhatjuk el.

A korszak azonosításának kulcsa az 1 Kir 6, 1-ben található: „És megépült az Úrnak háza (Salamon temploma) az Izrael fiainak Egyiptom földjéből való kijövele után a négyszáznyolcvanadik esztendőben, Salamon Izrael felett való uralkodásának negyedik esztendejében...”

Salamon király uralkodási idejét ismerjük (i. e. 970-931) és a templom megépülésének idejét is tudjuk (i. e. 966.). Innen visszszámolva a 480 évet megkapjuk a kivonulás dátumát: i. e. 1445. A Bibliából azt is tudjuk, hogy a kivonulás után kezdődött el a 40 éves pusztai vándorlás, vagyis a honfoglalás kezdete: i. e. 1405.

Maga a folyamat hosszú időt, 7 évet vett igénybe és i. e. 1398-ban fejeződött be. Amennyiben komolyan vesszük, hogy a könyvet egy szemtanú írta (Józsue), akkor a keletkezés ideje is ezekre az évekre, illetve legfeljebb az ezt követő évtizedekre tehető: i. e. 14. század első fele.

3. A könyv helye a héber kánonban:

A magyar nyelvű Ószövetségben Józsue könyve első helyet foglal el a 12 ún. történeti könyv sorában. Ez a sorrend a Septuagintát követi (az Ószövetség görög fordítása), ahol a következő csoportok szerepelnek:

- Pentateukhosz (Mózes öt könyve)
- Történeti könyvek (Józsue – Eszter)
- Költői könyvek (Jób – Énekek Éneke)
- Próféta könyvek (Ézsaiás – Malakiás)

Természetesen az eredeti héber kánonban is ugyanezek a könyvek találhatók meg, legfeljebb a csoportosításukban van különbség. Itt ugyanis 3 csoportot lehet megkülönböztetni: Törvény – Próféta – Írások.

Józsue könyve a második csoportban kapott helyet, ezen belül is a korai prófétaéknál. Ennek oka bizonytalan: Egyesek szerint Józsue maga is próféta volt, míg mások szerint olyan alapigazságokról írt már ő is, ami megelőzte a későbbi próféta által leírtakat.

4. A könyv megírásának célja:

Józsué könyve alapvetően azért íródott, hogy bemutassa Isten ígéreteinek beteljesedését, amelyeket választott népének adott még az ősatyák idején. Ábrahám kihívása Mezopotámiából kb. egy fél évezreddel korábban történt meg (i. e. 19. sz.). Az ősatya ekkor három nagyon fontos ígéretet kapott, melyek részben csak jóval az ő halála után teljesedtek be (1Móz 12, 1-3).

- a) Utódai önálló földterületet kapnak
- b) Nagy néppé lesznek
- c) Megáldatnak Ábrahamban és utódaiban a föld minden nemzetségei.

A könyv tehát bemutatja, hogy az első ígéret miként teljesedett be Józsué idejében a honfoglalás következtében, amikor Ábrahám utódai birtokba vették az Isten által számukra kijelölt földterületet.

Az, hogy később időről időre a különböző háborús konfliktusok következtében elvesztették ezt a területet, nem jelenti azt, hogy Isten megszegte volna a szavát, legfeljebb azt, hogy ők hajoltak el a szövetségtől, többnyire bálványimádás következtében (lásd pl. asszír fogság, babiloni fogság stb.). Ám érdemes megfigyelnünk, hogy még ezekben az esetekben is idővel, kellő bűnbánat után adva volt a visszatérés lehetősége.

5. A könyv vázlata / felépítése

1. Kánaán megtámadása (1,1 - 5,12)
 - 1.1 Józsué megbízása
 - 1.2 Jerikó kikémlése
 - 1.3 Átkelés a Jordánon
 - 1.4 Emlékkövek felállítása
 - 1.5 Az izraeliek megszentelődése
2. Kánaán elfoglalása (5, 13 - 12,24)
 - 2.1 Központi hadjárat - Jerikó és Ai elfoglalása
 - 2.2 Déli hadjárat
 - 2.3 Északi hadjárat
 - 2.4 A győzelmek felsorolása - legyőzött területek és királyok
3. Kánaán felosztása (13-21. fejezet)
4. Befejezés (22-24. fejezet)
 - 4.1 A határviták rendezése
 - 4.2 Józsué utolsó napjai - szavai a vezetőkhez és a néphez

6. A honfoglalás menete és jelentősége

A könyv alaptémája tehát Izrael honfoglalása, melyre a nép közel 40 évvel korábban már lehetőséget kapott Istentől, de akkor Kádesh Barneánál meghátráltak. Hitetlenséget tanúsítottak és megrémültek a kánaáni népektől, melynek következtében mintegy negyven esztendeig voltak kénytelenek vándorolni a pusztában az újabb lehetőségig. Most azonban a helyzetük nehezebb volt:

1. A területre nem nyomulhattak be közvetlenül, hanem egy természetes akadályon, a Jordán folyó vizén kellett átjutniuk (hitbeli kérdés).
2. Emlékezetükben az idősebbek elbeszélése alapján még élhetett a négy évtizeddel korábban bekövetkezett vereség kudarca.

A Jordánon túli részeket még Mózes idejében elfoglalták: Itt telepedett le Rúben, Gád és Manassé fél törzse. Józsué idejében következett a többi terület elfoglalása. Ez sikerült is, hiszen könnyedén átkeltek a folyón, mint elődeik a Vörös-tengeren.

Az első jelentős város, mely stratégiai szempontból kulcsfontosságú volt: Jerikó. Az emberi történelem egyik legrégebb települése, ahol számtalan régészeti ásatás folyt már. Fontos volt, hiszen az ellenségnek komoly hátszágot jelentett volna, ha a kezén marad. Aki beveszi a várost, az egész térség felett ellenőrzési jogot szerez. Kémek derítették fel a lehetőségeket (falai olyan szélesek, hogy házak épültek rá, külső és belső falgyűrű, 3-10 m szélesség), de emberileg lehetetlennek tűnt a megszerzése. A kémek jelentették, hogy a város lakói félnek ugyan, de az ellenállás mellett döntöttek. Egy kivétel volt - Ráháb - aki menedéket nyújtott a kémeknek, majd később ő maga és családja meg is menekült a város elpusztítása idején.

Isten utasítása szerint a honfoglalók a hét minden napján némán megkerülték egyszer Jerikó városát, az utolsó napon pedig ugyanezt hétszer tették meg. Ezt követően harci kiáltásokat hallattak, megszólaltak a kürtök és a város falai leomlottak. Ez nyilván nem lehetett emberi teljesítmény eredménye.

Sokszor problémát jelent a népirtás kérdése, melynek megértése nélkül nem egy ember tette már le a Bibliát és hagyott fel annak olvasásával. Itt viszont tudnunk kell, hogy Kánaán őslakói mai szemmel nézve micsoda barbár rítusokat gyakoroltak, legtöbbször ember, sőt gyermekáldozatokkal együtt. A Bibliában szereplő Baál-kultusz nyújt némi betekintést ebbe (lásd pl. 1Kir 18. fejezet). Isten az 1Móz 15, 16 alapján kegyelmi, avagy türelmi időt adott a terület lakói számára, mely végül mintegy 400 éven keresztül húzódott, és csak ez után következett be az ítélet végrehajtása. Mint